

Aan de leden van de gemeenteraad

Onderwerp	Beeldende kunst in de openbare ruimte
Uw kenmerk	
Ons kenmerk	Z223714-2020
Sector	Zelf en Netwerk
Team	Cultuur
Bijlagen	
Datum	30 juni 2020

Geachte leden van de raad,

E-mail gemeente@leeuwarden.nl
www.leeuwarden.nl

Met deze brief informeren wij u over het gemeentelijk beleid ten aanzien van kunst in de openbare ruimte, waarbij we specifiek ingaan op de bestemming van een aantal kunstwerken die in opslag staan, een kunstwerk dat door ons wordt geschonken, een kunstwerk dat aan ons wordt geschonken, de vernietiging van een kunstwerk en een aantal recente ontwikkelingen. Aanpassingen ten aanzien van kunst in de openbare ruimte zijn relevant voor en vragen aandacht van onze inwoners. Wij achten het daarom van belang dat u tijdig op de hoogte wordt gesteld van deze ontwikkelingen.

Inleiding

De gemeente Leeuwarden is eigenaar van een groot aantal kunstwerken in de openbare ruimte. Het gaat om een divers aanbod van 157 kunstwerken in de binnenstad, wijken en dorpen, die tezamen een beeld van verschillende periodes in de (kunst) geschiedenis laten zien. Op de website <http://www.leeuwardeninbeelden.nl> treft u de kunstwerken met toelichting aan. Op de website vindt u tevens een aantal routes langs kunst in de openbare ruimte. Wij hechten belang aan kunst in de openbare ruimte, omdat elke inwoner hier in zijn/haar eigen omgeving op een laagdrempelige manier mee in contact kan komen, de kunstwerken waardevolle toevoegingen zijn aan de openbare ruimte en kunnen herinneren aan historische personen, plekken en gebeurtenissen. Ook biedt kunst in de openbare ruimte de mogelijkheid om je te verwonderen, geïnspireerd te raken, er met anderen over te praten en hebben ze toeristische en recreatieve, actuele, waarde. Zie bijvoorbeeld ook <https://buog.nl/project/route2020>.

Gemeentelijk beleid ten aanzien van kunst in de openbare ruimte

Ons beeldende kunstbeleid ten aanzien van kunst in de openbare ruimte is om een samenhangende collectie te realiseren, die waarde toevoegt aan de openbare ruimte, toegankelijk is en aantrekkelijk voor inwoners en toeristen. Het kunstproject Vrij-Baan, waarbij in de periode 2010-2018 12 kunstwerken

zijn gerealiseerd, is een illustratie van de realisatie van zo'n samenhangende collectie. Zie <https://kunstvrijbaan.prinsessehof.nl/>

Voor het onderhoud van kunst in de openbare ruimte zijn structurele middelen opgenomen in de begroting van Vastgoed. Het gaat hierbij om een bedrag van € 71.000,- per jaar. Hiervan gaat jaarlijks ongeveer € 30.000,- naar het verlichten van enkele beeldbepalende kunstwerken, zoals Passage de la Baleine ('De Walvis') van Giny Vos in de Oude Lombardsteeg en fonteinkunstwerken, zoals De Vogel van Chris Fokma op het Europaplein. Het onderhoud van het kunstwerk Love van Jaume Plensa, eveneens een fonteinkunstwerk, is tot en met mei 2021 gedekt uit het project herinrichting Stationsgebied. Daarna wordt voor de onderhoudskosten beroep gedaan op het reguliere onderhoudsbudget van de gemeente.

Sinds een aantal jaren verzorgt Kunstwacht dit onderhoud voor ons. Het beschikbare budget voor onderhoud maakt het noodzakelijk om te kiezen welke kunstwerken we jaarlijks onderhouden. Voor toekomstige kunstwerken, of het nu gaat om gemeentelijke opdrachten, initiatieven vanuit particulieren, wijken en dorpen, of schenkingen, is ons uitgangspunt dat 10% van de totaalsom van het kunstwerk bestemd is voor onderhoud.

Gemeentelijke middelen voor kunst in de openbare ruimte

Voor gemeentelijke opdrachten voor kunst in de openbare ruimte zijn middelen beschikbaar vanuit de percentageverordening kunst in de openbare ruimte. Van de bouwsom van projecten waar de gemeente in investeert wordt, afhankelijk van de hoogte van de bouwsom 1 tot 2% gereserveerd voor kunst in de openbare ruimte. Dit geldt bijvoorbeeld voor het nieuwe Cambuurstadion. Het is overigens mogelijk om de middelen niet direct in te zetten voor de bouwprojecten, die vanwege de percentageverordening een bijdrage doen voor beeldende kunst in de openbare ruimte. Er kan voor gekozen worden om te sparen voor een groter kunstproject.

Kunstwerken in opslag

Russian Box

Russian Box van Aldo Rossi, 1989, nu in opslag.

Het kunstwerk *Russian Box* is in 1989 door Aldo Rossi gemaakt voor de manifestatie 'Architectuur & Verbeelding' in Fort Asperen. De felle kleuren van het kunstwerk zijn geïnspireerd op de Russische volksarchitectuur en de vormen zijn ontleend aan de classicistische bouwkunst. Vanaf 1990 stond het op het treinstation Camminghaburen als 'ticket office'. Daar kwam in 2004 een einde aan, omdat het kunstwerk niet klimaat- en vandalisme bestendig bleek. Restauratie was niet meer mogelijk. Leerlingen van de afdeling bouw van het Friesland College hebben een replica van de *Russian Box* gemaakt. Oud-medewerker Umberto Barbieri van Aldo Rossi heeft de leerlingen bijgestaan bij het maken van de replica. Het werk heeft, na voltooiing, een jaar in het atrium

van het Friesland College gestaan. De gemeente Leeuwarden had er niet direct plek voor en het kunstwerk werd opgeslagen aan de Kelvinstraat. Er zijn vervolgens diverse pogingen ondernomen om het kunstwerk een plek te geven in een binnenruimte in de gemeente Leeuwarden, onder andere in het MCL, maar deze pogingen liepen op niets uit. De zoektocht ging daarom verder buiten de gemeente en met een goed resultaat. Het is de bedoeling dat het kunstwerk in het voorjaar van 2021 een plek krijgt in het Bonnefantenmuseum in Maastricht. De architect van dit museum is Aldo Rossi, de maker van de *Russian Box*. Met de directeur van het Bonnefantenmuseum is overeengekomen dat de gemeente Leeuwarden het kunstwerk aan het museum schenkt. Het kunstwerk wordt in goede staat afgeleverd. Bij een schenking is dit gebruikelijk, omdat de eigenaar verplicht is om een kunstwerk als een goed huisvader te beheren, te onderhouden en in stand te houden in overeenstemming met de bedoeling van de kunstenaar met inachtneming van zijn persoonlijkheidsrechten als gevolg van de auteurswet 1912. Het museum draagt zorg voor de transportkosten. Er zal in het museum bij het werk melding gemaakt worden van de schenking door gemeente Leeuwarden. Wij zullen binnenkort besluiten tot de schenking van dit kunstwerk.

De klok

De klok, Ivan Kalvoda, 1996, voormalige locatie (Stationsplein, bij het busstation), nu in opslag

Ivan Kalvoda heeft *De klok* in 1996 gemaakt. Het stond op het Stationsplein, bij het busstation. Dit constructivistische kunstwerk bestaat uit een granieten sokkel met daarop een staalconstructie met het uurwerk. Het uurwerk wordt met satellietsignalen aangestuurd door een internationale atoomklok en geeft dus altijd de juiste tijd aan. Het kunstwerk is aangeboden door busmaatschappij FRAM aan de gemeente Leeuwarden ter gelegenheid van haar 25-jarige bestaan. Het kunstwerk is, vanwege de herinrichting van het Stationsplein, verwijderd en in opslag genomen. Het uurwerk van de klok deed het toen al jaren niet meer vanwege vocht dat erin was gekomen en het was niet duidelijk, na onderzoek van Kunstwacht, waar het kastje zat van waaruit de klok aangestuurd werd. Onlangs heeft Kunstwacht een tweede inspectie uitgevoerd, waarna het advies luidde dat het werd ontraden om het kunstwerk te herstellen. Dit heeft met name te maken met het uurwerk, waar water is in

gelopen. Daarnaast is een van de staanders van het kunstwerk verbogen en is de granieten sokkel waarop het kunstwerk staat beschadigd. Wij hebben, in overeenstemming met de kunstenaar besloten om het kunstwerk te vernietigen.

Handjeklappende kooplieden

Handjeklappende kooplieden, David van Kampen, 1979, voormalige locatie (Snekerkade, op het plein voor het FBTO gebouw), nu in opslag

David van Kampen maakte het kunstwerk *Handjeklappende kooplieden* ter gelegenheid van de uitbreiding van de FBTO. Het is destijds aan de gemeente Leeuwarden geschonken. Het beeld laat twee veehandelaren zien die op het punt staan de knoop te bevestigen met het gebaar van het handenklappen. Het is een herinnering aan de veemarkt die in deze buurt gesitueerd was. Het stond op de grond van de verzekeringsmaatschappij (voorheen stond het op het Wagenplein) en is indertijd verplaatst in het kader van de reconstructie van de Lange Marktstraat. In 2016 maakt FBTO plaats voor Aegon en verhuisde naar Achmea aan de Sophialaan. Het werk van David van Kampen is tijdelijk in opslag genomen en wordt dit jaar geplaatst bij de ingang van de Achmeatoren aan de Sophialaan.

Vischmarktpijp

Voorstreek, nu in opslag

Vischmarktpijp, Ineke Ekkers, 2011,

De naamgeving van de pijp (de brug over de gracht) is verbeeld door de woorden 'vis' en 'pijp' letterlijk vorm te geven en samen te voegen. Het geeft de locatie een opvallend herkenningspunt. Ineke Ekkers is een veelzijdig beeldend kunstenaar. Ze werkt met allerlei materialen en creëert daarmee verschillende vormen en constructies. De *Vischmarktpijp* is in december 2019 aangereden. Daarop is het kunstwerk verwijderd en in opslag genomen. Kunstwacht zorgt voor herstel. De verwachting is dat het kunstwerk in de zomer wordt teruggeplaatst. De verzekering van degene die het kunstwerk heeft aangereden dekt de kosten.

Schenking

De leeuw

De Leeuw, Diedel Klöver, 2018, eerste plein Blokhuispoort

Voor het culturele hoofdstadjaar 2018 hebben de vier Rotary Clubs in Leeuwarden elf kunstenaars uit verschillende landen in en rond Leeuwarden een kunstwerk laten maken (zie www.rotary.frl). Een daarvan is het kunstwerk *De Leeuw* van Diedel Klöver. De leeuw die in het wapen van Leeuwarden staat, alsook aanwezig is in het wapen van de Landkreis Friesland, waarvan Jever de Kreisstad is, vormde de bron van inspiratie, evenals de fietscultuur van beide regio's. Het kunstwerk *De Leeuw*, gemaakt van (onderdelen van) oude fietsen, is het resultaat en staat symbool voor de verbinding van de gemeenschap, van de openheid en vrijheid van beide regio's.

Rotary Club Nijehove schenkt het kunstwerk aan de gemeente. De insteek is dat het kunstwerk, gezien de aard ervan (roesten mag!), niet door de gemeente gerepareerd en onderhouden wordt. De kosten bij eventuele verplaatsing van het kunstwerk zijn voor de Rotary Club Nijehove. Bij het uiteenvallen van het kunstwerk wordt het kunstwerk, na overleg met de kunstenaar, verwijderd. Wij hebben besloten de schenking te aanvaarden.

Overige ontwikkelingen

Kunstwerk Oldehoofsterkerkhof

Het kunstwerk 'De kerk die mist' is in 2007 opgeleverd. Het kunstwerk vormde de afsluiting van een renovatie van het Oldehoofsterkerkhof en is ontworpen door architect Frank Meijer van MTD landschapsarchitecten. Het kunstwerk bestaat uit 110 hardstenen tegeltableaus, waarvan 24 tableaus door hun ligging de contouren van de oude Sint Vituskerk laten zien. Op de tableaus zijn historische afbeeldingen gegraveerd. Ze vertellen een verhaal uit het dagelijks leven van vroeger, ze vormen een neerslag van het collectieve geheugen van de tientallen generaties Leeuwarders die op en om de terp hebben gewoond.

Ze verbeelden fragmenten uit het dagelijks leven van Leeuwarden door de eeuwen heen. 86 van de 110 tableaux zijn nog leeg. Afgelopen jaren is de gemeente Leeuwarden een aantal maal benaderd met vragen over de invulling van de stenen tableaux op het Oldehoofsterkerkhof. De intentie is om de invulling van deze tableaux over te laten aan initiatieven vanuit de samenleving, waarbij de gemeente Leeuwarden een regisserende rol heeft. De kosten voor de invulling van de tableaux komen voor rekening van de initiatiefnemers. We zijn in gesprek met Frank Meijer, de ontwerper, om nadere afspraken met hem te maken over koers die wij willen varen ten aanzien van de invulling van de lege tableaux.

Joods Namenmonument

Jorrit Volkers, Dean Deloitte University bij Deloitte en nauw betrokken bij een aantal culturele fondsen en projecten in Fryslân en Auke Zeldenrust, verslaggever bij Omrop Fryslân en auteur van verschillende boeken, onder andere *De Joodse bruiloft - een koffer vol geheimen*, hebben het initiatief genomen om een Joods Namenmonument in nabijheid van de Joodse school en het Joods Monument van de kunstenaar Ben van Renssen te realiseren. Op het Joods Namenmonument komen de namen te staan van de joden uit Leeuwarden, die slachtoffer zijn geworden van de Holocaust. Na overleg met Ben van Renssen is een locatie bepaald. Saskia van Montfort is de kunstenaar die het Joods Namenmonument ontwerpt en zorgt voor realisatie. Na de zomer worden omwonenden nader geïnformeerd over het kunstwerk. Het kunstwerk wordt in april/mei volgend jaar onthuld.

Ús Heit

Kunstwacht heeft eind mei het kunstwerk *Ús Heit*, het beeld van Willem Lodewijk van Nassau-Dillenburg, dat tegenover het Stadhouders Hof staat, onderhouden. Het beeld is in 1906 gemaakt door Bart van Hove en Willem Molkenboer. Omrop Fryslân heeft de onderhoudswerkzaamheden gefilmd voor NPO2 en de Omrop zelf. Dit jaar herdenkt Fryslân dat vierhonderd jaar geleden stadhouder Willem Lodewijk van Nassau overleed.

Tot slot

De ontwikkelingen op het gebied van kunst in de openbare ruimte staan niet stil. Beeldende kunst, waar kunst in de openbare ruimte deel van uitmaakt, is, zoals in de cultuurnota *Visie op kunst en cultuur in de gemeente Leeuwarden: durven en samen doen* is aangegeven, van belang voor het artistiek klimaat van onze gemeente, levert een bijdrage aan cultuurtoerisme en aan de kwaliteit van de openbare ruimte. We blijven hier ook in de toekomst op inzetten. We zijn bijvoorbeeld vanuit de afdeling economische zaken, stedenbouw en cultuur met LF2028 in gesprek over een kunstproject in de openbare ruimte in relatie tot de eerste Triënnale, die in 2022 plaatsvindt. Ook zal binnenkort de eerste verkenning plaatsvinden over kunst in relatie tot het nieuwe Cambuurstadion. Wanneer we u meer duidelijkheid kunnen bieden over de (mogelijk) toekomstige projecten, zullen wij u hierover informeren.

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Leeuwarden,

Blad 7

burgemeester,

secretaris,